

## La conservació-restauració arqueològica a Catalunya

La història de la conservació-restauració arqueològica a Catalunya és molt recent i el seu desenvolupament ha estat molt lligat a l'evolució de l'arqueologia.

A partir del segle XVII, es donen a Catalunya els primers estudis arqueològics, fruit de l'activitat d'alguns historiadors; però no és fins al final del segle XIX quan es pot començar a parlar dels inicis d'una arqueologia científica.

A Catalunya, l'arqueologia sempre ha estat un fenomen popular i va néixer de la mà de moviments excursionistes, d'estudiosos afeccionats i d'erudits locals que hi dedicaren el seu temps lliure.

Durant la segona meitat del segle XIX, els estudis arqueològics eren entesos com una barreja entre la història, l'arqueologia monumental i la història de l'art i no hi entrava encara l'arqueologia de camp.

La Renaixença i sobretot el Noucentisme, amb el seu interès per trobar les arrels de l'identitat nacional, portaren a la creació d'algunes institucions impulsores de la recerca arqueològica i a la racionalització dels escassos museus.

L'any 1907, la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona van crear la Junta de Museus. Aquest organisme donà un impuls decisiu a l'arqueologia catalana amb l'adquisició, per part de la Diputació, de les finques d'Empúries i l'inici de les excavacions l'any següent sota la direcció de Puig i Cadafalch.

Durant l'any 1915, la Diputació de Barcelona, a petició de l'Institut d'Estudis Catalans, pren l'acord de creació del Servei d'Investigacions

Arqueològiques, primer en el seu gènere a Espanya i un dels primers d'Europa, sota la direcció de Pere Bosch Gimpera.

A partir de llavors, comença la consolidació de l'arqueologia com a disciplina científica a Catalunya. Ajudada per la creació l'any 1917 del Seminari de Prehistòria a la Universitat de Barcelona; amb tot el que comporta una entitat com aquesta a l'hora de coordinar esforços, despertar vocacions, estimular recerques, unificar camps d'investigació, contactar amb altres universitats d'Espanya i d'Europa,...

Bosch imposa a Catalunya la tècnica d'excavació: es comencen a utilitzar els diaris d'excavació, s'observen les estratigrafies,... passant-se d'una arqueologia massa interessada en la troballa d'objectes, a una arqueologia més metodològica i dirigida a la recerca històrica.

La ciència arqueològica a Catalunya tingué un ràpid progrés durant el primer quart de segle i, de la mà de Bosch Gimpera i animada per Puig i Cadafalch, començà a tenir un ressò internacional amb la seva presència a reunions internacionals i amb l'organització a Barcelona, a l'any 1929, del Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica.

### Inicis

Bosch Gimpera amb els seus deixebles i col·laboradors, treballava a les golfes del Palau de la Generalitat, en un local anomenat *Casa Padellàs*. Allí van organitzar un primer servei de neteja i

classificació de material arqueològic, sobretot de tipus ceràmic.

Després es van traslladar a un edifici del barri de la Sagrera, amb no gaire bones condicions i més tard, a l'antic Hospital de la Santa Creu, on també hi treballaven precàriament.

No va ser fins a la creació del Museu Arqueològic de Barcelona, quan aquest principi de laboratori de restauració va comptar amb el local adequat per al seu desenvolupament.

La instal·lació d'aquest museu es va fer el 3 de novembre de 1935 i va significar la possibilitat de reunir gran part de les col·leccions arqueològiques barcelonines, tant públiques com privades, que fins llavors estaven escampades per magatzems i museus d'antiguitats de la ciutat.

Després del parèntesi que van suposar els anys de la guerra civil, es reorganitzaren els serveis i dependències del museu i continuaren les tasques del taller de restauració.

El laboratori, des de la seva creació, s'ocupà de conservar les peces exposades al museu i també de tractar el material procedent de les excavacions, com les d'Empúries, portades a terme per l'Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona. A les excavacions d'Empúries es creà l'any 1942, dins de les dependències del museu del jaciment, un petit taller per portar a terme tasques senzilles de conservació-restauració del material extret. Les peces que necessitaven un tractament més complicat, s'enviaven al laboratori del Museu Arqueològic de Barcelona.

El personal que treballava en aquests tallers eren artesans —dauradors, ceramistes, guixaires...— que aplicaven els seus coneixements a la restauració de les peces arqueològiques.

No és fins els anys seixanta, quan el personal del taller del Museu Arqueològic comença a reciclar-se i decideix anar a l'*Instituto de Conservación y Restauración de Bienes Culturales* de Madrid, per aprendre a utilitzar nous tractaments i nous materials, com les resines sintètiques.

L'any 1969, es crea el laboratori físico-químico del Museu Arqueològic de Barcelona. Entre les seves funcions de suport tècnic a excavacions arqueològiques, tenia la de col·laborar en el millor resultat de les tasques de conservació i restauració del laboratori. Aquesta col·laboració va suposar, junt amb el reciclatge, l'anada a congressos i el coneixement de publicacions, un avenç molt important en l'evolució més científica i menys artesana de la conservació-restauració arqueològica i en la presa de consciència d'aquesta tasca com a professió independent.

Aquesta voluntat de professionalització portà la gent que restaurava als museus i institucions, sense cap titulació acadèmica específica, a presentar-se

als exàmens que el Ministeri d'Educació i Ciència va realitzar a l'*Escuela de Artes Aplicadas a la Restauración* de Madrid i que permetien obtenir un títol d'Arts i Oficis amb especialitat en restauració.

El laboratori del Museu Arqueològic de Barcelona ha estat un centre precursor en el món de la conservació-restauració arqueològica a Catalunya. Durant molts anys, va ser l'únic que comptava amb unes instal·lacions idònies i on els seus professionals treballaven amb uns criteris de respecte per la peça, que difícilment es donava anys enrera entre els restauradors.

Aquests altres restauradors eren molts cops pintors i escultors als qui de manera esporàdica s'encarregava la tasca de restaurar peces de museus, d'institucions o de col·leccions particulars. Ells seguien la tendència que, malauradament, ha marcat la restauració durant segles i que ha buscat donar a la peça una aparença de nova i deixar-la el més agradable estèticament possible.

Per això, es tapaven les imperfeccions de l'objecte i es dissimulaven les zones afegides, de manera que era impossible saber quin tros de la peça era autèntic i quin reconstruït. S'arribava a l'extrem de fer peces senceres a partir d'alguns fragments informes, produint-se així objectes totalment falsos. A més, generalment, tota aquesta manipulació es realitzava usant materials irreversibles, com coles, ciments, pintures a l'oli,... que difícilment es poden eliminar sense malmetre la peça.

Als anys seixanta i setanta, l'arqueologia catalana evidencia un procés de diversificació, es creen centres d'investigació a la Universitat, a les Diputacions, en alguns museus,... i alhora, es consolida amb l'existència, des de l'any 1967, de l'especialitat d'arqueologia, prehistòria i història antiga a la Universitat de Barcelona.

En aquests anys d'expansió, la conservació-restauració arqueològica està poc arrelada i excepte el laboratori del Museu Arqueològic de Barcelona, no trobem cap més taller a l'àmbit català. Tan sols en algunes institucions que excaven, es creen locals destinats a rebre el material dels jaciments. Però en ells, aquest material només és classificat, siglat i inventariat i s'hi enganxen i reconstrueixen algunes peces de ceràmica.

Així, comencen els futurs tallers del Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques —avui anomenat Centre d'Investigacions Arqueològiques— de la Diputació de Girona, fundat l'any 1967; el del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, des de l'any 1972, i el de l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona, des de 1973. Després funcionen durant alguns anys, sense instrumental ni condicions suficients i amb personal contractat com a subaltern i no com a restaurador.

No és fins els anys vuitanta, quan a Catalunya es comencen a crear laboratoris amb instal·lacions més adients i s'inicia un intent de professionalitzar una tasca, que, encara avui, està definint i reivindicant el seu àmbit d'actuació.

## Expansió

La conservació-restauració arqueològica també ha patit l'estrany fenomen de buit generacional, que s'ha donat a la conservació-restauració catalana. Així ens trobem que tant als tallers institucionals com en els privats, els restauradors en edats properes a la jubilació seran rellevats, no per la generació que correspondria als seus fills, sinó per la dels seus néts.

Per aquesta generació, la conservació-restauració és una professió que s'ha posat de moda; encara que aquest *boom* és menys notable en la conservació-restauració de material arqueològic, que sempre ha estat un camp més reduït.

Actualment a Catalunya, es poden cursar estudis de conservació-restauració arqueològica en diferents centres, però només la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, dóna titulació oficial. Des del curs acadèmic 1978-79, s'hi imparteix la conservació-restauració de béns mobles com a especialitat del segon cicle i el títol és de llicenciatura. Malauradament, sembla que amb el nou pla d'estudis universitaris desapareixerà de la titulació el subtítol que especifica l'especialitat en restauració.

En un futur, també està previst que s'imparteixi l'especialitat d'arqueologia a nivell de diplomatura universitària, a la recentment inaugurada Escola de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya, creada a Barcelona per la Generalitat.

També es pot estudiar, des del curs 1986-87, l'especialitat de conservació-restauració arqueològica, a l'Escola d'Arts i Oficis de la Diputació de Barcelona. Aquests estudis duren tres anys i en acabar-los es dóna un diploma de la Diputació conforme s'han superat els cursos. Actualment, s'està intentant aconseguir que aquests estudis obtinguin una diplomatura universitària.

Cal afegir a l'expansió del món de l'aprenentatge de la conservació-restauració arqueològica, l'aparició, des de l'any 1985 d'algunes Escoles Taller. Aquestes Escoles Taller es van crear mitjançant la subvenció dels ajuntaments, de l'INEM i del Fons Social Europeu i entren dins del programa de recuperació del patrimoni històric, artístic i cultural de l'Estat Espanyol elaborat pel Ministeri del Treball i Seguretat Social.

La finalitat d'aquestes escoles taller és donar una qualificació a gent en atur, preferentment menors de 25 anys, especialitzant-los, durant tres anys, en tècniques i oficis artesanals relacionats amb la

rehabilitació del patrimoni, sobretot arquitectònic. Els alumnes aprenen oficis relacionats amb la recuperació d'edificis i parcs urbans —guixaires, picapedrers, forjadors, fusters,...— i mentre aprenen, ja comencen a treballar cobrant el sou mínim interprofessional. Les Escoles Taller no donen cap titulació, només un diploma de participació que facilita l'INEM.

Dins d'aquest marc general de les Escoles Taller, se n'han creat algunes vinculades al món de l'arqueologia que no estan tan pensades per ensenyar oficis artesanals. Entre els seus alumnes hi ha llicenciats, als quals s'ha volgut donar una especialització concreta dins de l'àmbit de l'arqueologia i una d'aquestes especialitzacions ha estat la de conservació-restauració.

A Catalunya, s'han creat dues escoles taller amb activitats relacionades amb la conservació-restauració de material arqueològic: l'Escola Taller d'Arqueologia —TED'A—, a Tarragona, i l'Escola Taller d'Horta, a Barcelona.

El TED'A es va portar a terme entre els anys 1987 i 1990. Aquesta Escola Taller tenia com a finalitat l'excavació arqueològica del circ i l'amfiteatre romans de Tarragona i per fer-ho es comptà amb un interessant i complet equip interdisciplinari, format per quatre professors arqueòlegs, un professor de conservació-restauració, un professor de dibuix, un fotògraf, un informàtic i un monitor de jardineria. Ells eren els responsables de la formació i especialització d'un col·lectiu de quaranta-vuit alumnes, format per sis arqueòlegs, tres conservadors-restauradors, quatre dibuixants, cinc capataços i trenta auxiliars d'excavació. Els tres alumnes de conservació-restauració eren llicenciats superiors en Belles Arts o en Geografia i Història.

A la seu central de les instal·lacions de l'Escola Taller s'hi creà el taller de restauració, que actuava en tres àmbits: intervencions d'urgència *in situ* a l'excavació, tractaments d'estabilització i conservació de les peces al taller i formació teòrica i pràctica dels alumnes. Les peces restaurades ajudaven a la investigació històric-arqueològica portada a terme per l'Escola i posteriorment eren lliurades al museu corresponent.

Després dels tres anys, alguns dels conservadors-restauradors que van treballar en aquesta Escola Taller estan intentant organitzar un taller privat de conservació-restauració, per oferir els seus serveis a les institucions que excaven a Catalunya.

L'Escola Taller d'Horta, a més d'ensenyar oficis relacionats amb la recuperació arquitectònica del Palau del Laberint d'Horta a Barcelona, inclou un mòdul dedicat a la conservació-restauració de material arqueològic. Aquest mòdul s'inicià al novembre de 1989 amb uns trenta alumnes, la majoria d'aquests alumnes tenien estudis de conservació-restauració, cursats a la Facultat de

Belles Arts o a l'Escola d'Arts i Oficis de la Diputació de Barcelona. A l'Escola Taller se'ls ha donat uns coneixements teòrics i han estat treballant, en la conservació i restauració —*in situ* a excavacions i al laboratori— del material arqueològic del Servei d'Arqueologia de la Ciutat, dependent de l'Ajuntament de Barcelona. Mitjançant convenis, també han tractat peces d'altres ajuntaments. Durant els anys que ha portat en funcionament, l'Escola Taller d'Horta s'ha pogut anar dotant d'unes molt bones instal·lacions.

La creació per part de la Generalitat de Catalunya, el 17 d'octubre de 1980, de la Secció de Conservació i Instal·lacions adscrita al Servei de Museus, ha dinamitzat i marcat l'evolució de la conservació-restauració catalana en general i, de retruc, també l'arqueològica. Aquesta Secció s'allotja a les dependències perifèriques del claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès i compta amb diversos tallers, un d'ells dedicat a l'arqueologia.

La Secció es convertí en Servei de Restauració de Béns Mobles el 9 d'abril de 1987, i va passar a dependre directament de la Direcció General del Patrimoni Artístic.

Des de la Secció primer i des del Servei després, la Generalitat ha anat creant una xarxa de tallers de conservació-restauració dins dels seus museus comarcals. Aquest ha estat un intent massa tímid de descentralitzar les tasques del centre de Sant Cugat del Vallès, ja que els tallers compten amb unes instal·lacions mínimes i amb un personal becari que hi treballa sols uns mesos a l'any. Això provoca que només s'hi realitzin les tasques més simples i que en els casos que necessitin tractaments més complicats o específics, les peces s'hagin de traslladar a Sant Cugat del Vallès.

L'any 1980, la Generalitat de Catalunya va assumir les competències en el camp de l'arqueologia i es creà el Servei d'Arqueologia. Aquest Servei és el que coordina les actuacions arqueològiques a Catalunya des de la seu central a Barcelona i des dels Serveis Territorials del Departament de Cultura a Lleida, Tarragona i Tortosa.

Quan el director d'una d'aquestes excavacions arqueològiques es troba amb peces o estructures que presenten problemes de conservació, el Servei compta amb el taller d'arqueologia del Servei de Restauració de Béns Mobles; però quan aquest Servei no pot assumir el treball, contracta un conservador-restaurador. També contracta conservadors-restauradors, junt amb els arqueòlegs, obrers i dibuixants que formen els equips que excaven als programes de l'atur, portats a terme pel Servei, mitjançant un conveni amb l'INEM i el Departament de Treball.

A Lleida, l'àmbit d'arqueologia dels Serveis Territorials de Cultura va crear un petit taller amb instal·lacions mínimes, per restaurar la quantitat

ingent de material trobat durant la llarga actuació a l'antic Portal de Magdalena. Aquesta intervenció arqueològica va durar tres anys —entre 1984 i 1987—, s'excavà una superfície de 3.000 m<sup>2</sup> amb una potència estratigràfica que va arribar als sis metres. Hi treballaren quaranta obrers, set arqueòlegs, un topògraf, un delineant i, durant la meitat del temps que es portaren a terme les tasques arqueològiques, van comptar amb un conservador-restaurador.

Aquest conservador-restaurador realitzava tasques d'urgència, consolidava *in situ* el material delicat abans d'extreure'l i tractava al laboratori les peces de ceràmica, metall, vidre i altres materials trobats durant l'excavació, que havien d'ajudar els arqueòlegs en els seus estudis. Després d'aquesta intervenció, el taller s'ha utilitzat de forma eventual.

Tota aquesta vitalitat de la conservació-restauració arqueològica a Catalunya, està marcada per una manera més tècnica i científica i menys artesana d'entendre la conservació-restauració.

Els conservadors-restauradors de les noves generacions han d'estudiar —segons un document elaborat per l'ICCROM sobre la definició de la professió (PORTA 1988, 51)— matèries tan diverses com: història de l'art i de les civilitzacions; mètodes d'investigació i documentació; teoria i ètica de la conservació-restauració; coneixements de la tecnologia i dels materials; història i tecnologia de la conservació-restauració; biologia, química i física dels processos de degradació dels materials i dels mètodes de conservació.

Gràcies a aquests coneixements, el conservador-restaurador és un professional preparat en els múltiples camps que contempla la seva tasca. És algú que per establir el millor tractament de conservació-restauració a aplicar al cas concret de cada peça, es documenta sobre els objectes que ha de restaurar, sobre l'excavació d'on s'han extret i de les condicions en què s'ha fet aquesta extracció. Alhora, treballa buscant la col·laboració d'altres professionals —físics, químics, biòlegs, geòlegs, edafòlegs,...—, que el poden ajudar aportant valuoses dades.

## Actualitat

La tasca del conservador-restaurador de material arqueològic es divideix en dos àmbits que estan relacionats. D'una banda, la feina al camp amb els arqueòlegs, treballant *in situ* a l'excavació: extreient amb suports adequats els objectes més fràgils, realitzant els primers auxilis a les peces més susceptibles de fer-se malbé, tractant i consolidant les estructures arqueològiques del jaciment que s'hagin de conservar i embalant les troballes correctament, per transportar-les sense problemes al laboratori, on rebran el tractament més adient.

L'altre àmbit és el del treball al laboratori, on amb els aparells, eines i materials necessaris, es tractarà cada peça amb el procediment més correcte, segons la seva naturalesa i els problemes de degradació que presenta.

Al laboratori arriba material molt divers de naturalesa tant inorgànica com orgànica. Entre el material inorgànic destaca la ceràmica per la abundància en què es troba a les excavacions; també apareixen peces de vidre, de pedra, metàl·liques —plom, estany, aliatges de coure, ferro, plata, or—. Pel que fa al material orgànic —os, ivori, fusta, teixit,...—, per la facilitat en què es descompon un cop enterrat, se'n troba en poca proporció a tots els jaciments; només és important la seva presència en les especials condicions del medi ambient en les excavacions subaquàtiques.

Els objectes realitzats amb aquests materials que arriben al laboratori, s'hauran de tractar segons els problemes de degradació que presentin, mitjançant processos que poden ser de neteja, d'eliminació de sals, d'estabilització, de consolidació o de reconstrucció —enganxant els fragments— i, si cal, refent les zones perdudes.

Actualment a Catalunya, la conservació-restauració arqueològica es porta a terme des de les diferents institucions, ja que són aquestes les que realitzen excavacions arqueològiques. Sembla que aquesta branca de la restauració, a diferència de la restauració pictòrica que compta amb un bon nombre de tallers privats —alguns d'ells amb molt prestigi—, està en gran part en mans institucionals.

A més de l'intent, ja esmentat anteriorment, dels conservadors-restauradors que van treballar a l'Escola Taller d'Arqueologia de Tarragona de crear un taller privat que contempli l'actuació sobre peces arqueològiques, només tenim coneixement de l'aparició a inicis d'aquest any 1992 d'una societat del tipus s.c.p. (societat civil particular) anomenada ECRA. Aquesta societat, formada per sis antics alumnes de l'Escola Taller d'Horta de Barcelona, ofereix la realització de tasques de conservació-restauració arqueològiques —tant *in situ* a les excavacions com al laboratori—, cursets de difusió, assessorament en rehabilitació-restauració arquitectònica i motllos i reproduccions de material arqueològic.

El panorama dels tallers catalans no és gaire encoratjador, més agreujat encara a les comarques, on es fa molt evident la poca atenció i importància que, en general, es dóna al tema de la conservació-restauració del patrimoni. Els tallers tenen insuficients recursos materials i d'instal·lacions i quan aquests recursos són prou complets hi manca personal. Aquest personal escàs generalment està mal retribuït, perquè treballa en categories inferiors a les que li correspon i té poques possibilitats de reciclatge i de realitzar tasques d'investigació.

Avui, a Catalunya es restaura material arqueològic al centre de la Generalitat de Sant Cugat del Vallès, on hi ha un laboratori dedicat a aquesta especialitat de la conservació-restauració. Es tracta el material procedent de les excavacions de la Generalitat o dels museus comarcals que hi depenen. Les instal·lacions són força completes i compta amb un conservador-restaurador amb qui col·labora esporàdicament algun becari o algun conservador-restaurador contractat per uns mesos. A vegades s'encarreguen treballs concrets a conservadors-restauradors particulars.

A la majoria de tallers comarcals de la xarxa de la Generalitat es restaura material arqueològic. Així, el taller d'Ampostà, inaugurat l'any 1985, va ser creat per restaurar exclusivament peces d'arqueologia i està ubicat dins les dependències del Museu Comarcal del Montsià.

Al taller de Mataró, també inaugurat l'any 1985, es restaura el material arqueològic i pictòric, procedent de la comarca i exposat al Museu Comarcal del Maresme.

Al taller de Montblanc, s'ha treballat sobre peces arqueològiques i etnològiques del Museu de la Conca de Barberà.

El taller de la Noguera és el més recent, creat l'any 1988, i s'hi restaurava el material arqueològic del Museu Comarcal de la Noguera, a Balaguer; però, des de l'inici de 1990, no s'hi ha treballat més i les peces que necessiten tractament es porten al centre de Sant Cugat del Vallès.

Al taller de Reus, allotjat al Museu d'Arqueologia *Salvador Vilaseca*, i al taller de Solsona, dins del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, es restaura material arqueològic, pictòric i etnològic.

Tots aquests tallers, com ja s'ha explicat, compten amb una infraestructura molt precària, que no permet tractar a fons les peces i amb un personal becat només uns mesos a l'any. Eventualment, els ajuntaments contracten algun conservador-restaurador per realitzar feines puntuals.

El Museu Nacional Arqueològic de Tarragona és de titularitat estatal, traspasada la seva gestió a la Generalitat de Catalunya. Té, des de l'any 1972, un taller de restauració, però no es fins a l'any 1987, amb el nou emplaçament, quan es proveeix d'unes instal·lacions força completes. Dissortadament, no s'ha dotat el laboratori amb personal específic i de moment hi treballen beneficiaris de les beques de sis mesos atorgades pel Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat, estudiants en pràctiques de la Facultat de Belles Arts de Barcelona i conservadors-restauradors professionals contractats de forma puntual per feines concretes.

També, com ja s'ha dit, dintre de la tasca de conservació-restauració arqueològica portada a terme per la Generalitat de Catalunya, estan les

intervencions del Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura, amb els seus contractes a conservadors-restauradors per treballar junt amb els equips d'excavació dels programes de l'atur i en aquells jaciments on es presenten problemes de conservació-restauració.

Les Diputacions realitzen actuacions arqueològiques mitjançant els organismes que en depenen: Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona, Centre d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona i Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida. Tots ells tenen laboratoris de conservació-restauració.

La Diputació de Barcelona ja hem vist que té el laboratori amb més prestigi i solera, el del Museu Arqueològic de Barcelona. Hi treballen cinc conservadors-restauradors i és l'únic a Catalunya, que compta amb un laboratori físico-químic per col·laborar directament en les seves tasques. Aquest taller s'encarrega de restaurar peces de ceràmica, recuperar objectes de metall, os, ivori, vidre,... i arrencar, consolidar i reintegrar mosaics. Alhora, realitza una interessant feina de difusió, confeccionant maquetes arqueològiques i reproduccions de peces i objectes artístics i científics.

El petit taller del Museu Monogràfic d'Empúries, que depèn de la Diputació de Barcelona, també ha seguit funcionant amb unes instal·lacions molt mínimes. Hi treballa un conservador-restaurador que realitza intervencions *in situ* a l'excavació —consolidació de peces, d'estructures i de perfils estratigràfics— i tracta les peces ceràmiques i metàl·liques que després s'exposaran al museu o aniran al magatzem. Els objectes que necessiten tractaments específics són enviats al laboratori del Museu Arqueològic de Barcelona.

La Diputació de Girona també gaudeix d'un taller, com s'ha dit, des de 1967 i el que va començar com un local on es classificava, netejava i reconstruïa sobretot el material ceràmic, s'ha anat transformant en un laboratori molt complet.

S'hi tracta el material arqueològic de tota mena, però la tasca més important que s'hi realitza és la conservació i restauració de material procedent d'excavacions subaquàtiques, ja sigui material inorgànic —ceràmica, metalls,...— o material orgànic —primordialment fusta—. És l'únic laboratori a Catalunya que compta, des de 1984, amb una instal·lació adequada per recuperar fusta submergida utilitzant el mètode d'impregnació amb PEG —polietilenglicol— en calent. Compta amb dos conservadors-restauradors, però la persona que porta a terme la tasca de conservació-restauració de material submergit és contractada eventualment per feines concretes.

L'Institut d'Estudis Ilerdencs només té un petit taller amb unes instal·lacions mínimes, on es treballa de manera esporàdica.

Una altra institució que excava és la Universitat. El taller de l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona també es va anar dotant, des de la seva creació l'any 1973, d'infraestructura i compta amb un conservador-restaurador, però actualment aquest taller no té personal contractat.

La Universitat de Lleida compta des de l'any 1987 amb un laboratori que depèn de la Secció d'Arqueologia, Prehistòria i Història Antiga amb unes bones instal·lacions i un conservador-restaurador contractat.

Aquest laboratori tracta *in situ* i al laboratori, el material procedent de les excavacions portades a terme per la Secció. També col·labora amb altres institucions lleidatanes, com l'Ajuntament —Paeria—, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació, i ha realitzat tasques per museus i pel Departament d'Història de les Societats Pre-capitalistes (Càtedra de Prehistòria) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les importants instal·lacions creades, a partir de l'Escola Taller d'Horta, pel Servei Arqueològic de la Ciutat de Barcelona, s'han traslladat a un local de nova creació a la Zona Franca de Barcelona junt amb els magatzems del Servei. Actualment, a l'Escola Taller encara hi treballen quinze alumnes i quan al final d'any aquesta Escola Taller acabi, el laboratori s'haurà de dotar de personal.

Finalment, cal fer esment d'una sèrie de petits tallers, molts d'ells creats dins de les dependències de museus on hi ha fons arqueològic —Museu de Badalona, Museu Comarcal de l'Anoia a Igualada, Museu Comarcal de Banyoles,...— amb instal·lacions mínimes i personal eventual, on es treballa amb moltes deficiències i amb més bona voluntat que mitjans.

## Futur

La conservació-restauració arqueològica, emmarcada dins de la gran evolució soferta per la conservació-restauració de béns mobles a Catalunya, és un fenomen recent en plena expansió. En pocs anys, hi ha hagut un desenvolupament important però encara és del tot insuficient i el futur es presenta incert, perquè l'Administració Pública no sembla valorar gaire la necessitat de conservar i restaurar el nostre patrimoni.

Manquen instal·lacions completes amb pressupostos suficients, on treballi personal qualificat, contractat dins la categoria que els correspon i amb possibilitats de reciclatge i d'investigar. Cal que aquest personal pugui col·laborar amb altres professionals —químics, físics, biòlegs, geòlegs, edafòlegs,...— que els ajudin a un millor coneixement dels processos de degradació de les peces i a trobar el tractament més idoni a cada cas.

La conservació-restauració és una professió que per ser molt jove té problemes de definició i estructuració, agreujats per un creixement ràpid i desordenat sofert sense existir uns estudis i titulacions acadèmiques regularitzades i unificades. Ja s'ha vist la diversitat d'estudis que existeixen —la Facultat de Belles Arts, l'Escola d'Arts i Oficis, l'escola de la Generalitat de Catalunya, les Escoles Taller— i, a més, hi ha molts professionals d'altres camps —químics, físics, historiadors de l'art, arqueòlegs,...— que treballen als laboratoris com a conservadors-restauradors. Per això, es fa evident la necessitat d'establir els marges, les funcions, la titulació, els àmbits d'actuació d'aquesta professió si es vol aconseguir que sigui valorada i que ocupi el lloc que li pertoca en el món de la conservació i recuperació del patrimoni artístic, històric i cultural.

Febrer 1992

**Carme Prats**

Laboratori d'Arqueologia  
Universitat de Lleida  
Apartat de Correus, 471  
25080 Lleida

## Bibliografia

---

BARRAL, MANENT 1989

X. Barral i Altet i R. Manent, *L'arqueologia a Catalunya*, Barcelona.

DD.AA.

DD.AA., "Conservació i restauració de Béns Mobles a Catalunya. Exemples i Conceptes", *De Museus*, 2, Barcelona, 46-77.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA 1986

*Pere Bosch Gimpera i el Museu Arqueològic de Barcelona. 50 aniversari*, Diputació de Barcelona, Departament de Cultura, Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA 1988

*Memòria d'activitats del Centre de Conservació i Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya. 1982-1988*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona.

GRUP TÈCNIC DE CONSERVACIÓ-RESTAURACIÓ DE  
L'ASSOCIACIÓ DE TREBALLADORS DELS MUSEUS DE  
CATALUNYA 1982

Grup Tècnic de Conservació-Restaureació de  
l'Associació de Treballadors dels Museus de  
Catalunya, *Conservació-Restaureació en els Museus  
de Catalunya*, Departament de Cultura i Mitjans de  
Comunicació, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

PORTA 1988

E. Porta i Ferrés, "El conservador-restaurador: una  
definició de la professió", *VI Congrés de  
Conservació de Béns Culturals*, (Tarragona, 1986),  
Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura,  
Barcelona, 48-51.

TED'A 1989

TED'A, "Arqueologia i restauración", *Journées sur la  
Conservation Restauration des Biens Culturels*,  
(Par s, 1989), Association des Restaurateurs d'Art et  
d'Archéologie de Formation Universitaire, Par s,  
91-98.